

De Japanse stekelhoren: een toenemende plaagsoort

Adriaan Gmelig Meyling, Stichting ANEMOON

In de vorige Kijk op Exoten werd de Japanse oester in de schijnwerpers geplaatst van de beroemde uitspraak van de onlangs overleden Johan Cruijff: 'ieder nadeel heb zijn voordeel'. Voor wie de Japanse oester als een nadeel ziet, is de opkomst van de Japanse stekelhoren een voordeel.

Voor de schelpdierkwekers is de massale opkomst van Japanse stekelhorens echter een groot nadeel. Tja, na vele decennia achtereenvolgende transporteren en uitzetten van oesters en mossels vanuit de hele wereld, is het niet zo vreemd dat ook natuurlijke vijanden van oesters zouden worden binnengehaald. De Japanse stekelhoren (*Ocenebra inornata*) is voor het eerst waargenomen in 2007 en momenteel bezig met een duidelijke opmars, geholpen door gesleep met oesters en ander potentieel substraat voor slakken en eierkapsels van het ene naar het andere perceel. De aantallen en de verspreiding zijn enorm toegenomen ten opzichte van april 2013, toen de Japanse stekelhoren voor het eerst werd behandeld in Kijk op Exoten. De slak kwam toen alleen nog maar in enkele oesterputten van Yerseke en Gorishoek voor.

Inmiddels leeft de soort in grote gebieden ten oosten van de Zeelandbrug. Daarbij gaat het op meerdere plaatsen om grote aantallen. De kans is groot dat de dieren zich nog verder naar het westen zullen uitbreiden. De Japanse stekelhoren, of Japanse oesterboorder, zoals veel oesterkwekers de soort noemen, is inmiddels al een plaag voor de aquacultuur. Vooral jonge oesters worden aangeboord, waardoor de aanwas wordt beperkt.

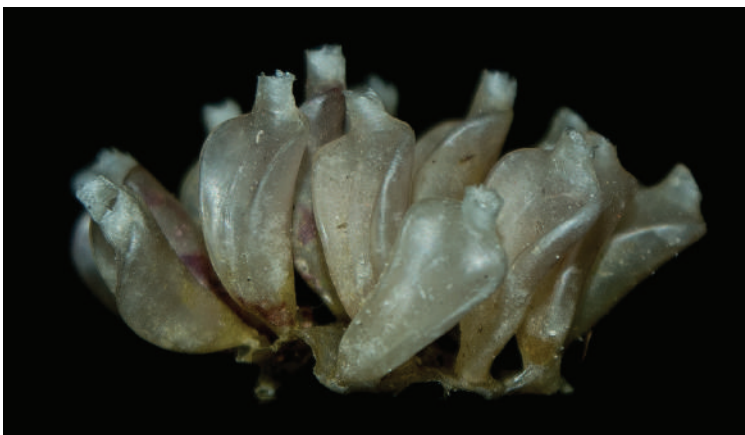
Een Japanse stekelhoren op een met Japans bessenwier en wakame meegevoerde en aangespoelde schelp van Japanse oester.

(Foto: Adriaan Gmelig Meyling)

En of dat nog niet erg genoeg is, worden de Japanse oesters ook nog geplaagd door het Oester-herpesvirus, dat overigens ongevaarlijk is voor de mens. Dit virus is in 2008 voor het eerst in Europa waargenomen. Het heeft zich waarschijnlijk versneld in Nederland kunnen vestigen via transport van zaaioesters vanuit besmette kusten (onder andere Bretagne) in 2010. Het is zowel aanwezig in oesters in de Oosterschelde als in de Waddenzee.

Toch hoeven we niet heel pessimistisch te zijn, want de natuur doet gewoon haar werk. In open ecosystemen zoals de Oosterschelde zien we vaak dat de populatiegroei van invasieve exoten na verloop van tijd stabiliseert dankzij predatoren en ziektes, waarna de populatiegroei vaak zelfs weer (wat) afneemt. In Frankrijk is het merendeel van de oesters, na aanvankelijk grote sterfte, al immuun voor het Oester-herpesvirus en ook in de Waddenzee zijn aanwijzingen dat immuniteit is opgetreden.

De Japanse stekelhoren is nog niet waargenomen in de Waddenzee en in de Westerschelde. Gelukkig heeft deze soort geen vrijzwemmend larvestadium, maar zetten de dieren bij voorkeur op Japanse oesters plastic-achtige eikapsels af, een soort coconnetjes, waarin de eieren zich ontwikkelen, tot het moment dat ze als piepkleine slakjes uitkomen. Soorten met dergelijke eikapsels breiden zich een stuk langzamer uit dan soorten met vrijzwemmende larven. Ook nieuwe gebieden worden niet zo gemakkelijk bereikt en gekoloniseerd. Schelpdierkwekers hebben inmiddels geleerd dat ze schelpdieren niet zomaar van het ene naar het andere gebied moeten transporteren, want ze zien in dat ze daarmee ongewild ook ziektes en predatoren verspreiden.

Eikapsels van de Japanse stekelhoren die los zijn aangespoeld op een strandje van Tholen. (Foto: Bas van der Sanden)

De sector heeft nu zelf maatregelen genomen door transport en uitzetten zoveel mogelijk te beperken. Maar afstanden in Nederland zijn klein en Japanse stekelhorens en hun eikapsels zijn ook op wieren aangetroffen. Wieren kunnen losraken en met stromingen worden meegevoerd en hoewel de kans klein is, kunnen ze zo ook in de Waddenzee of de Westerschelde terecht komen. Om die reden blijven vrijwilligers van ANEMOON ook in deze gebieden de slakkensoort monitoren.

Exoten zijn per definitie door menselijk handelen in ons land gekomen en natuurlijk horen ze niet in het wild in Nederland. Dat geldt zowel voor de Japanse oester als voor de Japanse stekelhorens en ook voor de inmiddels op vergelijkbare wijze geïntroduceerde Amerikaanse

oesterboorder (*Urosalpinx cinerea*). Deze laatste leeft vooral in de getijdenzone en is voornamelijk alleen bekend uit de omgeving van Gorishoek.

Bestrijden van mariene exoten is, zoals uit acties in het buitenland blijkt, geen echte optie. Al te rigoureuze bestrijding blijkt altijd desastreus voor het ecosysteem en de inheemse soorten en er blijven altijd wel individuen achter die zich weer kunnen voortplanten. Het reeds ingezette beleid richt zich op het vermijden van de verspreiding van gebiedsvreemde soorten, zoals onder meer bij de mosselkweek het geval is. Het is een goede zaak als Nederlandse schelpdierkwekers zich voortdurend blijven realiseren dat voorzichtigheid bij de invoer van materiaal van elders, vooral ook in hun eigen belang is.

Meer lezen

<http://www.anemoon.org/flora-en-fauna/soorteninformatie/soorten/articletype/articleview/articleid/76>

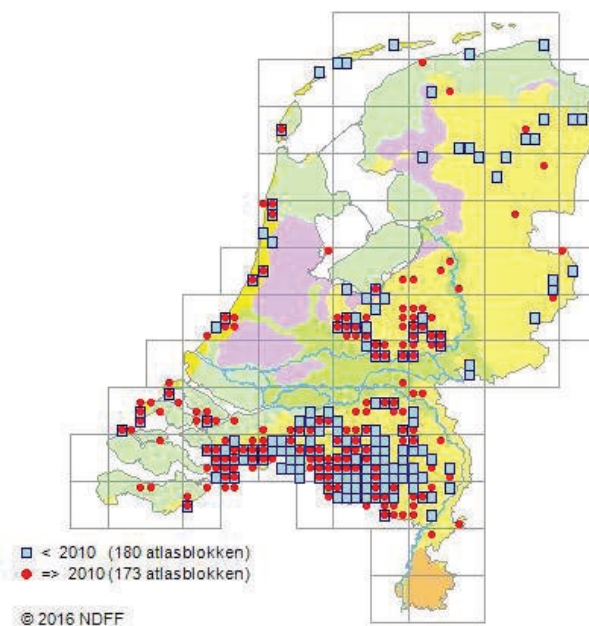
Gaaf kantmos breidt zich langzaam uit

Laurens Sparrius, BLWG

Het levermos gaaf kantmos (*Lophocolea semiteres*) werd in 1980 voor het eerst in Nederland gevonden in West-Brabant. Ruim 25 jaar later heeft de soort de zandgebieden in de provincie Noord-Brabant en de zuidelijk helft van de Utrechtse Heuvelrug en de Veluwe gekoloniseerd.

In de afgelopen zes jaar is de uitbreiding niet heel groot meer geweest. De meest opvallende recente uitbreiding is het verschijnen op enkele plaatsen op de Noord-Veluwe. In het noorden van het land lijkt de soort het minder goed te doen. Ondanks intensiever zoeken in de provincies Drenthe en Groningen is gaaf kantmos maar op een enkele plek gezien.

Gaaf kantmos. (Foto: Jan Kersten)

Verspreidingskaart gaaf kantmos. De rode stippen zijn recente meldingen. De blauwe vlakken geven aan waar de soort voor 2010 al voor kwam. (Bron: BLWG / NDFF)